

Així mateix, respecte a la fauna estèpica, l'informe assegura que cal:

- Aplicar de forma immediata les recomanacions dels plans de recuperació de l'arpella (*Circus aeruginosus*), l'esparver cendrós, l'àguila cuabarrada, el xoriguer petit, la xurra, la ganga i l'alosa becuda, i que es tinguin en compte les dades dels diversos estudis existents sobre l'impacte que tenen els regadius sobre la fauna estèpica (2.2.3).
- Aturar i revisar tots els projectes de concentració parcel·lària als secans lleidatans per l'empobriment i pèrdua de marges i erms que comporten, fet que ocasionaria una disminució de les poblacions de l'avifauna estèpica i, per tant, encara un major perill d'extinció (2.2.4).
- Realitzar plans zonals i projectes de conservació i gestió actius que permetin mantenir part de les poblacions que desapareixeran de les zones transformades (2.2.5).
- Dur a terme campanyes de sensibilització envers els valors naturals dels secans lleidatans, que permetin a la societat valorar-los en la seua justa mesura i que no els vegi com uns espais a transformar i eradicar (2.2.6).

5.8 Manifest en defensa de les Terres de Ponent

«El model socioeconòmic de les poblacions de les Terres de Ponent, de tradició agrícola i ramadera, està canviant molt ràpidament. La crisi agrària i la devaluació del sòl, la inexistent planificació territorial i la incapacitat de l'Administració catalana per afrontar la gestió dels residus d'una forma decidida i eficaç, la qual deixa en les mans interessades i especuladores del capital privat, ha provocat un fort creixement de projectes d'instal·lació de plantes de tractament de residus de tot tipus (abocadors, plantes de compostatge, incineradores, etc.) que superen amb escreix les necessitats del nostre territori. Aquest fet ha ocasionat la creació de nombroses associacions i plataformes a les comarques de Lleida per demanar respostes clares i que s'actui en ordre a l'interès general.

Constatem amb arguments, basats en l'estudi de la realitat, que aquests projectes, per les seues característiques, gestió i ubicació tenen uns impactes paisatgístics i ambientals molt agressius, ja que afecten seriosament la vida del veïnat del territori i originen greus conflictes de convivència. Constatem amb inquietud com els responsables polítics en els àmbits afectats reaccionen amb discursos apresos: generalitzadors, previsibles, culpabilitzadors i sovint irresponsables. Sense arguments que responguin als problemes concrets i reals que se'ls plantegen. Ens preocupa la manca de sensibilitat que mostren cap a aquells que els pateixen i la gran complicitat entre empresa i Administració. Però, especialment, ens preocupa que no hi ha un mínim d'espai per a replantejaments ni es preveu una voluntat política seriosa per canviar i millorar aquesta dinàmica.

La conferència de les Nacions Unides sobre medi ambient, celebrada a Rio de Janeiro el 1992, aposta pel desenvolupament sostenible i referma la Declaració d'Estocolm, que diu que cal preservar per a les generacions futures el medi ambient. Així en el seu principi tercer, declara que: «El dret al desenvolupament ha d'exercitar-se de forma tal que respongui equitativament a les necessitats de progrés i ambientals de les generacions presents i futures». D'acord amb aquesta declaració entenem que la situació actual ha d'anar canviant; però, això no és excusa perquè s'hagin de fer malament. La manca d'ordenació i la persistència en un mal ús del territori per satisfer beneficis privats a curt termini, comportarà grans costos ambientals, econòmics i socials.

Vivim en un model de societat de consum acostumats a productes amb aparences espectaculars, exageració d'envasos i embalatges innecessaris que van a parar al medi en forma de residus que danyen greument l'entorn. Any rere any, van creixent d'una forma tal que superen els controls administratius i tècnics existents. La percepció pública majoritària és que la solució a aquest problema rau en la recollida selectiva i el reciclatge. Gairebé totes les administracions han impulsat, teòricament, la recollida selectiva dels residus. I és

cert, el reciclatge és molt important i la col·laboració de la ciutadania és bàsica. Però, això no és la solució fonamental, és un pas més, i no el primer. La solució essencial passa per dissenyar els productes i els serveis pensant en la minimització de la quantitat de residus i de la seua toxicitat. És a dir, el pas substancial cap a endavant és aconseguir la reducció de les deixalles. En conseqüència, hem d'exigir a les administracions competents en aquest àmbit que facin complir al sector industrial la màxima prioritat en la normativa de gestió de residus, la de reduir, i que es dissenyin els productes de manera que puguin ser reutilitzats.

Per aquests motius i perquè el territori és un recurs finit i limitat, escàs i fràgil, que alhora que sustenta l'activitat econòmica també n'és l'actiu més preuat, i perquè tothom ha de tenir cura del paisatge i dels recursos naturals, ja que és tenir cura de la qualitat de vida, la cultura i les tradicions, i d'una manera de fer i de ser, un conjunt de d'associacions i plataformes de les Terres de Ponent ens hem unit per reclamar:

- El manteniment de l'activitat agrícola com a element fonamental per a la conservació del patrimoni natural, tot incorporant els paràmetres bàsics de la sostenibilitat ambiental i del respecte als valors naturals.
- Un model agrícola i ramader de qualitat, econòmicament viable i ambientalment sostenible, que permeti a la pagesia continuar la seua activitat, assessorar-se, informar-se i facilitar els tràmits i l'accés als mitjans tècnics necessaris.
- Una planificació territorial que s'adeqüi a les necessitats i capacitats de càrrega del territori.
- Una gestió dels residus basada realment en la reducció, la reutilització i el reciclatge, i en la corresponsabilitat de qui els genera.
- Una major prevenció, eficàcia i rigor en el control de les emissions contaminants.
- L'aplicació del principi de precaució en la política industrial i de les millors tècniques disponibles.
- El compliment estricte de la normativa en matèria de residus i del reglament sancionador.
- La creació de jutjats especialitzats en matèria ambiental i potenciar les fiscalies de medi ambient, atesa la complexitat d'aquesta matèria.
- La conservació del paisatge com a element clau de la identitat d'un territori.
- Un model de relació més respectuós amb l'entorn i els valors culturals i naturals dels municipis, tenint en compte el vincle d'identitat entre la població i el territori.
- Mecanismes reals i efectius per garantir la participació ciutadana en el planejament urbanístic i territorial, com a element clau d'un model autènticament democràtic.
- Un conjunt de propostes que atorguin seguretat dins del marc jurídic per a la protecció dels valors naturals i paisatgístics i que incloguin actuacions en el planejament del medi natural, la restauració d'espais degradats, la gestió d'usos socials i la valoració del patrimoni cultural.
- Plenes garanties jurídiques a fi que els espais naturals tinguin la classificació de sòls no urbanitzables d'especial protecció.
- Que les agendes 21 siguin vinculants i auditades.
- Mecanismes per als ajuntaments per decidir l'admissió de qualsevol mena de planta de tractament de residus. Per aquest motiu, rebutgem l'avantprojecte de llei de modificació de la Llei 6/1993, de 15 de juliol, reguladora de residus, que impedirà que els municipis puguin vetar l'obertura d'abocadors de residus o incineradores i agreujarà encara més el poc poder decisiu de l'administració local sobre els processos d'implantació d'infraestructures, en aquest cas, de tractament i emmagatzematge de residus.

Les associacions i plataformes sotsignants¹⁹⁴ ens comprometem a treballar en accions encaminades a la preservació i millora del medi ambient, mitjançant actuacions informatives i de conscienciació social, per tal d'aconseguir un ús i una gestió del territori sostenibles i respectuosos amb l'entorn».

5.9 Declaració de Lleida a favor del reequilibri territorial i contra els transvasaments

L'11 d'abril de 2008, la seu d'Ipcena va acollir una trobada dels col·lectius cívics implicats en la gestió de l'aigua per debatre el pla de la Generalitat per afrontar la situació de sequera que es vivia, on, entre altres, s'inclouien transvasaments. Els proposats afectaven els rius Ebre, Segre i Ter. Davant la reactivació de les polítiques transvasistes, les entitats reunides a Lleida van acordar el següent:

L'aigua pertany i s'ha de gestionar a cada conca

Els rius estan dimensionats de manera natural segons les característiques climàtiques i orogràfiques de cada conca, i les seues aigües són les necessàries per complir amb les funcions ecològiques i mantenir els hàbitats i els corredors biològics. A aquestes funcions bàsiques, cal sumar-hi els aprofitaments humans, aquells que resulten necessaris per cobrir la demanda d'aigua de boca, els usos agraris i els industrials. Generalment, aquesta demanda per a usos humans és desproporcionada en referència al flux d'aigua que el riu necessita per a les funcions ecològiques que té associades.

És imprescindible respectar un cabal de manteniment ambiental dels rius

Cal exigir el compliment de la Directiva 2000/60/CE, coneguda com «Directiva marc de l'aigua». La primera consideració de la Directiva indica: «L'aigua no és un bé comercial com els altres, sinó un patrimoni que cal protegir, defensar i tractar com a tal¹⁹⁵».

Si bé les directrius del Pla hidrològic de la conca de l'Ebre estableixen que el cabal ecològic ha de ser l'equivalent al 10% de la mitjana de l'aportació interanual, la pròpia CHE ja considera en l'actualitat que per garantir els objectius de la Directiva marc de l'aigua, els cabals ecològics actuals són insuficients i, per tant, s'hauran de preveure cabals de manteniment que puguin garantir millor la conservació ecològica dels rius. Les previsions apunten que es podrien augmentar en un 33% els cabals mitjans circulants. Aquesta proposta semblaria coherent si volem tenir rius vius i de qualitat. En l'actualitat, tot i l'estimació insuficient emprada per fixar el cabal ecològic, que se situa en un 10% de l'aportació mitjana interanual, en més del 70% dels trams dels rius catalans no s'assoleix. Això provoca la pèrdua progressiva de la biodiversitat dels cursos fluvials.

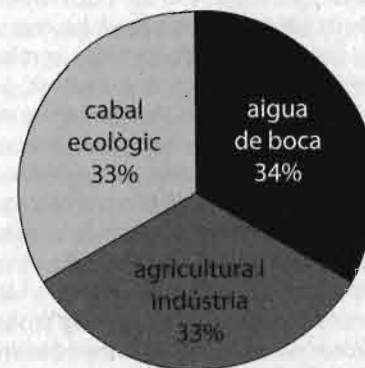
Són necessàries actuacions urgents davant de l'estat crític dels rius

En els últims 20 anys, el riu Segre ha perdut el 28% de l'aportació mitjana d'aigua a la seua capçalera, i fins el 44% al curs baix. Aquesta és una dada aplicable a la resta de rius catalans, que, en major o menor mesura, es troben en una situació similar. Aquesta reducció d'aportació es deu sobretot a la minva progressiva de pluviometria a les conques, a causa tant d'aspectes cíclics com dels efectes del canvi climàtic.

194 Entitats signants: Aire Net, Alcarràs Sense Residus, Antiabocador Bosc del Siscar, Antiincineradora de Grefacs, Antiresidus de Puigverd, Plataforma en Defensa de la Serra de Bellmunt, Ipcena-EdC, Plataforma en Defensa de la Terra, Salvem el Baix Segre, Segrià Net. Castellserà, 2 de juny de 2007; Sucs, 21 de juliol de 2007; Gimennells, 20 d'octubre de 2007.

195 «Article 1. L'objecte de la Directiva és establir un marc de protecció de les aigües superficials continentals [...]. Que previngui tot deteriorament addicional i protegeixi i millori l'estat dels ecosistemes i amb respecte a les seues necessitats d'aigua, dels ecosistemes terrestres [...] que és promogui un ús sostenible de l'aigua en la preservació a llarg termini dels recursos hídrics disponibles».

Figura 15. Proposta de repartiment de l'aigua segons la Declaració de Lleida

Segons la Directiva marc de l'aigua, cal assegurar les necessitats ambientals i socials, com la conservació dels rius, els seus usos ambientals i les necessitats d'aigua de boca de la població. Mentre que s'han de revisar les concessions d'aigua de les quals s'obtenen usos poc eficients, com l'explotació hidroelèctrica, els regadius i els usos industrials. Alhora, cal que s'aturin totes les propostes de nous regadius i que es replantegin els nous, com el Segarra-Garrigues, atès que tenen prioritat els drets ambientals dels rius i l'abastament d'aigua de boca. En aquest sentit, s'han d'introduir modificacions en la Llei d'urbanisme de Catalunya, 1/2005, per tal que es declari una moratòria a la construcció de nous camps de golf i piscines privades.

Cal descartar els transvasaments

Pretendre agafar l'aigua del Segre a Isòvol resulta una irresponsabilitat i una autèntica imprudència política. Des del punt de vista d'impacte ambiental es pot assenyalar que l'afecció d'aquestes extraccions als ecosistemes fluvials seria molt crítica i irreversible. El mateix passaria a l'Ebre, ja que el seu cabal és un 25% del que hauria de passar per satisfer les necessitats ambientals del riu, preservar el seu delta i aturar la falca salina que arriba fins a Tortosa. Així que realitzar-hi un nou transvasament cap a Barcelona suposaria un impacte important, social i ecològic, i la reobertura de la «guerra de l'aigua» a les Terres de l'Ebre, al País Valencià i a Múrcia.

El model territorial ha d'adequar el creixement als recursos disponibles a cada conca

El responsable del col·lapse de la gestió dels recursos bàsics és el model territorial vigent. La Regió Metropolitana de Barcelona (RMB), amb una superfície de tan sols el 10% del territori català (uns 3.200 km²), concentra prop del 80% de la població¹⁹⁶ i de les indústries de Catalunya, la qual cosa provoca una demanda desproporcionada de recursos. La indústria consumeix, només en dotacions d'alta, 251,5 hm³/any, que representen el 21,2% del total disponible a les conques internes. La resta es reparteix en consum domèstic, comercial i públic (518,8 hm³), que representa el 43,7%. L'ús agrari que consumeix 417,2 hm³, suposa el 35% del total, que suma uns recursos hídrics en alta de 1.187,5 hm³ (font: Fundació Nova Cultura de l'Aigua). La ratio de persones contractades de mitjana per empreses d'alt con-

196 Les comarques de Lleida tenen tan sols un 5% de la població catalana; les de Tarragona, un 10,5% i les de Girona, un 9,7%.

sum d'aigua a la RMB, per cada hm³ consumit, varia entre els 800 i els 400 treballadors directes. Si ho extrapolem a l'efecte que fa sobre el seu nucli familiar, tenim que hi ha entre 2.400 i 1.200 persones dependents de cada hm³. Si això ho comparem amb les persones que es beneficien per hm³ a les zones regables agrícoles i agroindustrials en general, els llocs de treball que genera 1 hm³ arriba com a màxim a unes 100 persones, en el millor dels casos, 400 vedades inferior a les xifres de la RMB. Per pal·liar aquesta situació cal situar els principals sectors de demanda, especialment les indústries que consumeixen molta aigua, a prop d'on es genera el recurs que necessiten. Pretendre subministrar aigua mitjançant els transvasaments de conques externes, com la de l'Ebre, per corregir dèficits de les conques internes, l'únic que aconsegueix és col·lapsar encara més el sistema, ja que incentiva el creixement insostenible i redueix la possibilitat de créixer de les conques externes. Així és com augmenten les desigualtats entre les comarques interiors i la RMB. A més, suposa un enorme malbaratament de recursos energètics i l'augment d'emissions de CO₂ a l'atmosfera. En conseqüència, és precís tirar endavant solucions, basades en els criteris del decreixement, per controlar l'expansió de la RMB i redistribuir la riquesa.

L'aigua és un l'element indispensable per al reequilibri territorial i la redistribució de la riquesa

És cert que substituint els regadius antics per sistemes eficients s'estalvia entre el 20 i el 30% d'aigua. Però usar aquest estalvi per crear bancs d'aigua o per vendre suposats excedents i transvasar-los a la RMB potencia el desequilibri territorial que afavoreix la desertització del camp. L'aigua pot ser un element clau per al reequilibri territorial si, al contrari del que proposa el Govern català i altres, s'aplica el criteri d'apropar la demanda a l'oferta.

Accions per defensar els drets dels rius i de la població de les seues conques

Les entitats¹⁹⁷ signants de la Declaració de Lleida van acordar d'unir esforços per:

- Constituir un front comú amb la finalitat d'exigir a la Generalitat de Catalunya un pla territorial que apliqués la redistribució equilibrada de la riquesa.
- Organitzar-se autònomament, però de forma coordinada, en els diferents territoris a fi d'evitar els transvasaments i altres actuacions que facin perillar la conservació dels rius.
- Trametre a Europa una queixa formal per denunciar els projectes de transvasament, atenent que vulneren la Directiva marc de l'aigua.

¹⁹⁷ Assemblea Pagesa, CEPA, CUP Lleida, EdC, Ecologistes en Acció, GEPEC, Grup de Defensa del Garraf-Ordal, Grup Ecologista de les Terres de l'Ebre, Ipcena, Jòvens de les Terres de l'Ebre, Maulets, PDE, SEO/BirdLife.

Epílegs

Joan Vázquez
(Mendieta)
Secretari
general d'Ipcena)

Al peu del canó des del primer dia

Ipcena es va gestar a Bellpuig, a la seu de la desapareguda associació la Fontana, durant una xerrada sobre les problemàtiques ambientals a Ponent, en la qual vaig participar. Va ser a finals de l'any 1988, i l'embaràs es va allargar fins al gener de 1990, la data del seu naixement a Balaguer. Ipcena va néixer aglutinant el compromís d'algunes petites associacions, amb la finalitat de fer un front comú en contra del creixement voraç de les accions degradadores del nostre entorn natural. Van ser uns moments molt difícils a causa de l'estructura de control social que imperava als nostres pobles i comarques, sumada a la manca de cultura ambiental. Ipcena, per aquestes raons, seria rebutjada per les institucions, les empreses i la població. En molts casos, quan la població local se solidaritzava amb nosaltres ho feia individualment i de forma privada per por a les represàlies. En aquella primera època va ser quan Ipcena va parar les obres de la carretera de Collegats, impulsada pel llavors «superministre» de la Pobla, Josep Borell. Aquella obra suposava uns impactes greus sobre un dels espais naturals fluvials més importants dels Prepirineus, que, entre altres, va produir la pèrdua del 80% de la població de llúdriga i la mort de la cria d'una parella de trencaossos que habitava al Congost. Va ser també el moment en què es va presentar la denúncia a Fiscalia contra la crema intencionada dels canyissars de l'embassament de Terradets, i també quan vam lluitar contra les ampliacions de Baqueira, al port de la Bonaigua, i de Port Ainé.

Posteriorment, vam entrar de valent en la defensa de l'alta vall del Sió per impedir, juntament amb una plataforma veïnal i altres moviments socials, el pas del tram de l'autovia de Cervera a Igualada. Altres temes de gran abast van ser la defensa de la Timoneda d'Alfés; les actuacions per impedir la destrucció de la vall d'Àrreu per part de Baqueira; la defensa del riu Aiguadora, amenaçat per l'Ajuntament de Navès i el posterior projecte de construcció d'un escorxadó a prop del riu Aiguadora, així com l'oposició als múltiples projectes d'abocadors com els de Juncosa, Llardecans, Vinaixa, el del bosc del Siscar, o el de Gimennells, entre altres. Tampoc podem oblidar la lluita contra l'especulació en les zones de muntanya, instigada per les pistes d'esquí, com Baqueira-Beret, Boi-Taüll, Port Ainé, Súper Espot, Port del Comte o la Vall Fosca, al darrere de les quals es troben grans corporacions que han convingut amb les administracions el futur d'aquestes zones, al capritx d'immobiliàries, assecuradores bancs i constructores.

L'impacte d'infraestructures i indústries que afecten la salut del medi i les persones també ha estat una de les nostres prioritats: la construcció descontrolada d'antenes de telefonia mòbil o instal·lacions contaminants, com les incineradores de Grefacsa, de la Granja d'Escarp o també el projecte de construir una central tèrmica a Mequinensa. Els nostres rius han estat destruïts i amenaçats per multitud de centrals que han generat greus impactes com la de Bausen, la de Bono, Borén o les que vam aconseguir que es retiresin de Camarasa i Besiberri. En aquest àmbit no oblidem la llarga lluita contra l'Autopista elèctrica, que ara, lamentablement, torna a reaparèixer. La defensa dels espais naturals estèpics amenaçats pel desproporcionat canal Segarra-Garrigues o l'incongruent transvasament cap a Barcelona és un dels nostres majors reptes, ja que aquests projectes poden hipotecar els recursos essencials pel medi i al mateix temps l'economia de les terres de Lleida.

En definitiva, Ipcena ha estat el referent de l'ecologisme a les nostres comarques i una de les organitzacions més destacades d'arreu de Catalunya. I això no ha estat gens fàcil. Hem hagut d'afrontar investigacions brutes que han estat promogudes per la pròpia Generalitat amb la finalitat de desqualificar socialment Ipcena; podríem dir que hem patit «persecució